

Συστηματική αλλαγή των κινήτρων για την επόμενη ημέρα της οικονομίας Οι εξελίξεις στο μέτωπο

Πηγή: ΚΕΦΑΛΑΙΟ-ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ Σελ.: 14

Ημερομηνία έκδοσης: 14-08-2020

Επιφάνεια: 652.5 cm²

Αρθρογράφος:

Κυκλοφορία: 2400

Θέματα: IOBE

Συστηματική αλλαγή των κινήτρων για την επόμενη ημέρα της οικονομίας

Του Νίκου Βέτσα

> Γενικός Διευθυντής του IOBE και Καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Οι εξελίξεις στο μέτωπο της πανδημίας επιβεβαιώνουν πως το υγειονομικό πρόβλημα δεν εξαλείφεται γρήγορα και οι πιέσεις στην παγκόσμια οικονομία θα επιμείνουν, βαθαίνοντας την ύφεση και στη δική μας. Η ένταση των προβλημάτων με τη γείτονα κάνει φανερό πως υπάρχουν πολλαπλοί λόγοι να έχει μια χώρα ισχυρή και αξιόπιστη οικονομία. Η δημογραφική δυναμική δείχνει πως, χωρίς αύξηση της παραγωγικότητας, η νέα γενιά θα κληθεί να φέρει ένα ακραία δυσβάσταχτο βάρος, με τρόπο που και το ισοζύγιο μετανάστευσης θα επιδεινώνεται ως αποτέλεσμα. Ενώ, θα είναι σημαντικό λάθος να ξεχνά κανείς το πολύ υψηλό δημόσιο χρέος που διαχρονικά θα πρέπει να διαχειρίζεται η οικονομία μας. Συνολικά, προκύπτει πως ο εφρασιασμός δεν μπορεί να είναι αποδεκτή επιλογή. Αν και η ενδυνάμωση μιας οικονομίας στην πράξη μπορεί να γίνεται σταδιακά, σήμερα υπάρχει τόσο ανάγκη όσο και ευκαιρία για αποφασιστικές κινήσεις.

Πόσο εύκολα μπορεί όμως να αλλάξει μια οικονομία; Τα ελλείμματα στην παραγωγικότητα αλλά και στην προσέλκυση κεφαλαίου και εργασίας είναι μεγάλα και έχουν βάθος

ετών. Η απόκλιση από τις περισσότερες ευρωπαϊκές οικονομίες με ανάλογα βασικά χαρακτηριστικά είναι συστηματική, όταν επιπλέον και η ίδια η Ευρώπη έχει έλλειμμα ανταγωνιστικότητας σε σύγκριση με άλλες, πιο δυναμικές, περιοχές του πλανήτη. Είναι εφικτή μια πορεία ουσιαστικής αλλαγής ή το κόστος την καθιστά οικονομικά ανέφελη και πολιτικά ανέφικτη; Και από πού θα ήταν προσφορότερο να αρχίσουν οι αλλαγές;

Το μέγεθος των προκλήσεων και η απόσταση που πρέπει να καλυφθεί είναι τέτοια που η μόνη κατάλληλη λύση είναι ένας αναπτυξιακός σχεδιασμός που προχωρά σε συστηματική αλλαγή των κινήτρων. Όπως και σε κάθε ελεύθερη χώρα και οικονομία, ούτε η ανάπτυξη ούτε οι συμπεριφορές, στην παραγωγή και στην κατανάλωση, διατάσσονται κεντρικά. Αυτό που μπορεί να κάνει η οικονομική πολιτική, όμως, είναι να διαμορφώνει κίνητρα, ώστε η συμπεριφορά των οικονομικών μονάδων, νοικοκυριών, επιχειρήσεων, δημόσιων υπηρεσιών να κινείται σε κατεύθυνση τέτοια ώστε συνολικά να δημιουργείται υψηλότερη ευημερία. Η οικονομική πολιτική δεν μπορεί να υπαγορεύει λεπτομερώς. Πρέπει ουσιαστικά να είναι μια σειρά από λίγους εξυπνους μοχλούς που συνδυαστικά θα απελευθερώνουν την παραγωγική δύναμη της οικονομίας.

Αυτή η κρίσιμη σχέση ανάμεσα στα κίνητρα, θετικά ή αρνητικά, και στην οικονομία έχει σε έναν πολύ μεγάλο βαθμό υποτιμηθεί στην περίπτωση της χώρας μας, ακόμη και μέσα από τα τρία προγράμματα προσαρμογής. Διαδοχικές παρεμβάσεις διόρθωσης σωρευτικής ανισορροπίας στα δημοσιονομικά, το εμπορικό ισοζύγιο, την ανταγωνιστικότητα κόστους ή το τραπεζικό σύστημα. Πολλές φορές όμως δημιουργούσαν και κίνητρα που αντιμετώπιζαν τις προοπτικές ανάπτυξης μεσοπρόθεσμα. Στη φορολογία, για παρά-

δειγμα, δεν αρκεί να συλλέγονται τα απαραίτητα συνολικά έσοδα ούτε έχει σημασία μόνο ο μέσος όρος της επιβάρυνσης. Αν λίγοι φορολογούμενοι και εισοδήματα επιβαρύνονται υπερβολικά, τότε αυτά θα μετακινηθούν στην παραοικονομία ή στο εξωτερικό ή δεν θα υπάρξει η αντίστοιχη εργασία. Στο ασφαλιστικό, δεν είναι λύση απλώς η συνολική δαπάνη των συντάξεων να προσεγγίζεται κάθε λίγα χρόνια στους, συνήθως αδύναμους, ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας ή να αυξάνονται οι εισφορές. Αν οι εργαζόμενοι δεν πιστεύουν πως πληρώνοντας υψηλότερες εισφορές θα ωφεληθούν στο μέλλον, θα προσπαθήσουν να τις αποφύγουν. Στην παραγωγή, αν οι κανόνες δεν είναι απλοί και σταθεροί, οι επιχειρήσεις δεν θα προχωρούν στις επενδύσεις και την καινοτομία που χρειάζονται για εξαγωγές αλλά θα δραστηριοποιούνται με γνώμονα το πολύυπολοκο και μεταβαλλόμενο ρυθμιστικό πλαίσιο. Στον δημόσιο τομέα, δεν αρκεί μόνο εξορθολογισμός της συνολικής δαπάνης. Δικαστές, καθηγητές, γιατροί ή στελέχη της διοίκησης είναι αναμενόμενο να μην καταβάλουν την αναμενόμενη προσπάθεια αν αυτή δεν εντάσσεται σε μια αποτελεσματική δομή και στρατηγική και δεν ανταμείβεται.

Ενδεχομένως, τα παραπάνω είναι σε έναν βαθμό προφανή. Όμως η δομή του κράτους και της οικονομίας μας τα αγνοεί συστηματικά ή τα καταστρατηγεί. Κατά έναν παράδοξο τρόπο, αυτή η παθογένεια δημιουργεί σήμερα ένα παράθυρο ευκαιρίας και ελπίδας. Κατά αντιδιαστολή, η ριζική απλούστευση των κανόνων και διαδικασιών, έτσι ώστε να αρθούν τα αντικίνητρα για παραγωγή και εργασία, μπορεί να απελευθερώσει άμεσα ισχυρές δυνάμεις μέσα στη χώρα. Μπορεί, επίσης, να προσελκύσει φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο από το εξωτερικό καθιστώντας τη χώρα πόλο έλξης. Η στήριξη από ευρωπαϊκούς πόρους και η ύπαρξη ενός δημοσιονομικού περιθωρίου, έστω μικρού και

παροδικού, μπορούν να χρησιμοποιηθούν αρχικά για να θέσουν τα κατάλληλα θετικά κίνητρα και να υποδειχθούν καταλυτικές σημασίας σε αυτήν τη διαδικασία.

Αρκεί, βέβαια, να υπάρχει σταθερή και καθαρή στόχευση. Αυτή πρέπει να αφορά τρία σημεία όπου υπάρχει συστηματικό έλλειμμα. Παραγωγικότητα, συμμετοχή στην εργασία και προσέλκυση επενδύσεων. Βραχυχρόνια υπάρχουν ανεξάρτητες πολιτικές που ενθαρρύνουν τη γρηγορότερη προσέλκυση εργασίας και κεφαλαίου, ιδίως σε μια οικονομία με μεγάλο παραγωγικό κενό όπως η δική μας. Μεσοπρόθεσμα, και συνολικά, το κλειδί είναι η ισχυρή αύξηση της παραγωγικότητας. Εφόσον είναι προϋπόθεση για την αύξηση των εισοδημάτων, πρέπει να τεθεί ως κεντρικός και απαρέγκλιτος στόχος της οικονομικής πολιτικής στη χώρα παρά τις επιμέρους διαφορές που εύλογα θα υπάρχουν στην πορεία.

Άλλωστε, η ευρύτερη συναίνεση για τις βασικές αλλαγές και η διαχρονική συνέπεια στη στόχευση των πολιτικών είναι καθοριστικός παράγοντας για την επιτυχία τους. Αλλαγές στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, εκπαίδευσης, υγείας ή δημόσιας διοίκησης δεν μπορεί να αφορούν μόνο μια κυβέρνηση, ο σχεδιασμός της οποίας θα ανατραπεί από την επόμενη. Το ίδιο για την πραγματική απελευθέρωση των αγορών, ώστε να υπάρχει ανταγωνισμός και καινοτομία. Η ευρύτερη συνειδητοποίηση του μεγέθους του προβλήματος, είναι κρίσιμη, όπως και το παράδειγμα πολλών οικονομιών που άλλαξαν κατεύθυνση σε λίγα μόνο χρόνια. Μικρές όπως της Φινλανδίας που διαμόρφωσε εμπορικό πρότυπο στη βάση και της εκπαίδευσης, μεσαίες, όπως της Ολλανδίας που προώθησε την καινοτομία σε επιχειρήσεις και αποτελεσματικό κράτος, ή μεγάλες όπως της Γερμανίας ενόψει της ενοποίησης και κοινού νομίσματος.